

3.9.2018

EOAK/3387/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI VANKEUSLAIN, TUTKINTAVANKEUSLAIN, SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 37 §:N JA PAKKOKEINOLAIN MUUTTAMISESTA

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa otsikossa mainitusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Lausunto on pyydetty annettavaksi lausuntopalvelussa (www.lausuntopalvelu.fi).

Alla olevassa lausunnossani on soveltuvin osin noudatettu lausuntopyynnön otsikointia. Lausunnon sisältö siirretään pyyntöä vastaaville kentille lausuntopalvelussa.

Yleiset kommentit esityksestä

Lausunnon antaa eduskunnan apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen. Asian on esitellyt esittelijäneuvos Anu Rita.

Apulaisoikeusasiamies toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttuminen

Esityksen yleisperustelut

Ensiksi totean, että eduskunnan käsiteltävänä on jo kaksi hallituksen esitystä toimivaltuus-säännösten luomiseksi miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumiseksi: Rajavartiolaitykselle on esitetty toimivaltuuksia hallituksen esityksessä HE 201/2017 vp ja puolustusvoimille hallituksen esityksessä 72/2018 vp. Lisäksi on pyydetty lausuntoja sisäministeriön työryhmämietinnöstä luonnokseksi hallituksen esitykseksi poliisilain 2 luvun muuttamiseksi (SM009:00/2018), jolla säädettäisiin poliisin toimivaltuuksista puuttua lennokkien ja miehittämättömien ilma-alusten kulkuun.

Olen todennut, että siihen nähden, että sisäisen turvallisuuden päävastuuviranomainen on poliisi, ei esitysten eduskuntaan viemisjärjestys ole ihanteellinen. Näiden eri esitysten eduskuntakäsittelyssä tulisi pitää tarkasti huolta esitysten sisällöllisestä koordinoinnista.

Totean, että Rikosseuraamuslaitokselle on perusteltua antaa toimivalta estää miehittämättömien kulkuneuvojen liikkuminen vankila-alueella. Kuten esitysluonnoksessa kerrotaan, miehittämättömien kulkuneuvojen avulla on mahdollista yrittää kuljettaa kiellettyjä aineita tai esineitä vankila-alueelle, mikä muodostaa huomattavan turvallisuusriskin. Miehittämätön ilma-alueella on turvallisuusriski myös sen vuoksi, että se mahdollistaa vankila-alueen tai siellä olevien vankien kuvaamisen.

Käytän tässä lausunnossa lyhyden vuoksi ilmaisua vankila-alue. Tarkoitin sillä sekä ma-että vesialuetta ja niiden yläpuolista ilmatilaa eli vastaavaa kokonaisuutta, jota tämä esitysluonnos miehittämättömien kulkuneuvojen osalta koskee.

Esitysluonnos on hyvin yleisellä, abstraktilla tasolla sen osalta, miten ja minkälaisilla välineillä ja keinoilla kulkuneuvojen kulkuun puututtaisiin. Konkreettisia esimerkkejä käytettävistä välineistä ja puuttumisen vaikutuksesta kulkuneuvoon ei juurikaan esitetä. Ehdotusten arvioiminen ilman tietoa käytännön esimerkeistä on vaikeaa. Puuttumiskynnysten soveltaminen käytännön tilanteissa tulee myös olemaan hyvin vaativaa, ellei jatkovalmistelussa kyetä lisäämään joitakin esimerkkejä erilaisista soveltamistilanteista.

Esitysluonnoksesta ei käy tarkemmin ilmi, miten kulkuneuvojen kulkuun puuttuvat tekniset laitteet toimisivat. Yleisperustelujen mukaan tekninen laite vaikuttaa kulkuneuvon radiosignaaliin, jolloin liikkuminen voitaisiin estää. Epäselväksi jää, mitä käytännössä tapahtuu. On eri asia, tippuuko laite signaaliin puuttumisen takia hallitsemattomasti ja mahdollisesti tuhoutuu, voidaanko laite ohjata hallitusti vankila-alueen ulkopuolelle ja pitää se siellä vai saadaanko se hallitusti ja vahingoittumatta laskeutumaan tai pysähtymään vankila-alueelle. Se, että olemassa olevien ja hankittaviksi ajateltujen teknisten laitteiden käyttöä ei ole tarkemmin kuvailtu vaikeuttaa lakiehdotuksen arvioimista. On hyvä, että sääntely on siten avoin, että se mahdollistaa monenlaisten teknisten laitteiden käytön tekniikan kehittymisen myötä. Nykyisen tilanteen tarkempi selvittäminen olisi kuitenkin perusteltua. Nyt jää epäselväksi muun muassa se, millä perusteella esitysluonnoksessa todetaan, että puuttuminen tapahtuisi pääosin keinoilla, jotka eivät aiheuta vahinkoa kulkuneuvolle.

Arvioin esitysluonnoksen epätarkkuutta myös jäljempänä.

Esitysluonnoksesta ei käy ilmi, kuinka vankiloissa voitaisiin havaita kaikki vankila-alueelle tulevat miehittämättömät kulkuneuvot. Ymmärtääkseni tällä hetkellä havaitseminen tapahtuu satumalta silmämääräisesti alueen muun valvonnan ohessa. Esitysluonnoksessa arvioidaankin, että vankila-alueilla liikkuu tätä nykyä paljon enemmän miehittämättömiä kulkuneuvoja kuin mitä niistä tehdään havaintoja. Laitosturvallisuuden varmistamiseksi tulisi ensisijaisesti pyrkiä löytämään keinoja kaikkien kulkuneuvojen havaitsemiseen. Tätä ongelmaa esitysluonnoksessa ei käsitellä lainkaan, ellei yleisperusteluissa (s. 14) viitata tähän kohdassa, jossa todetaan, että esitystä valmisteltaessa on arvioitu mahdollisuutta ottaa käyttöön automaattiset laitteet, jotka puuttuisivat kaikkiin vankila-alueelle tai sen yläpuolelle tuleviin miehittämättömiin kulkuneuvoihin. Tätä ei kuitenkaan pidetty mahdollisena perusoikeusrajoituksiin liittyvien tarkkaraajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusten vuoksi eikä automaattilaitteistoista mahdollisesti aiheutuvan turvallisuusriskin vuoksi.

Miehittämättömien kulkuneuvojen kulkuun puuttumista koskevissa säädöksissä on ilmeisesti pyritty ottamaan huomioon poliisin, puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen vastaavia vireillä olevia säädöshankkeita. Tämä on hyvä. Huomioon tulee mielestäni ottaa kuitenkin myös se, että kunkin viranomaisen toimintaan kohdistuvat uhat ja muut uhat, joita sääntelyllä yritetään torjua, sekä kunkin viranomaisen tehtävät ja se fyysinen toiminta-alue, jota sääntely koskee, poikkeavat toisistaan. Tämän vuoksi voisi olla perusteltua, että sääntelyssä ei pyritä puuttumiskynnysten ja -edellytysten yhdenmukaisuuteen.

Esitysluonnoksessa uhkana vankilaturvallisuudelle todetaan vankila-alueen tai vankien kuvaaminen. Tietääkseni alueen kuvaamista ei ole säädetty kielletyksi. Myös henkilöiden kuvaamisen osalta tilanne saattaa olla monitulkintainen. Kuvaamisen kieltävälle sääntelylle lieenee löydettävissä perusteita. En kuitenkaan pohdi tätä enempää, vaan kiinnitän huomiota siihen, että vankilan haltuun kulkuneuvon mukana mahdollisesti tulevan kuvamateriaalin käsitteystä ei ole esitetty mitään, ei myöskään kulkuneuvon kuljettamasta muusta omaisuudesta. Mielestäni on tarpeen selvittää paitsi sitä, miten kulkuneuvoa tulee käsitellä, myös sitä, miten mahdollisen vankila-alueelle päätyvän lastina olevan omaisuuden suhteen missäkin tilanteessa on meneteltävä.

Ehdotetut vankeuslain 16 luvun säännökset ja tutkintavankeuslain 11 luvun 2 a §

Vankeuslaki 16 luvun 2 a §

1 momentti

Miehittämättömän kulkuneuvon kulkuun puuttuminen edellyttää, että se on välttämätöntä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Yksittäisen virkamiehen tulisi kyetä arvioimaan puuttumisen välttämättömyyttä sen jälkeen, kun havainto kulkuneuvosta on tehty.

Miehittämättömän kulkuneuvon saapuminen vankilan alueelle on nähdäkseni aina potentiaalinen riski. Ehdotetun säännöksen perusteella on kuitenkin selvää, että sen kulkuun voidaan puuttua vain, kun puuttuminen on välttämätöntä. Jokaisen alueelle tulevan kulkuneuvon kulkuun ei siten lain mukaan ole mahdollista puuttua, vaan on tehtävä tapauskohtainen arvio. Pidän lain soveltamisen kannalta tärkeänä, että soveltamistilanteita ja välttämättömyyskynnyksen ylittymistä kuvaillaan nykyistä laajemmin.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan puuttuminen olisi mahdollista esimerkiksi silloin, jos miehittämättömän kulkuneuvon epäiltäisiin kuljettavan vankilaan luvattomia aineita tai esineitä tai jos kulkuneuvon epäiltäisiin kuvaavan oikeudettomasti vankilan aluetta tai siellä olevia henkilöitä. Epäselväksi jää, mitkä kaikki seikat voivat synnyttää epäilyn aineista, esineistä tai kuvaamisesta. Jos voidaan tehdä näköhavainto kulkuneuvossa olevasta lastista tai kuvauskalustosta, asia lienee melko selvä. Tosin vankila-alueen kuvaamisen kieltämisestä koskevaa sääntelyä ei tietääkseni ole, joten alueen kuvaaminen ei voine olla oikeudeton. Eri asia on, että mielestäni kuvaamisen kieltämiselle olisi löydettävissä perusteita ja asiasta olisi syytä säätää.

Kulkuneuvon saapuminen vankila-alueelle lienee lähes aina yllätyksellistä. Tilanne lienee nopea ja usein myös nopeasti ohi. On vaikea kuvitella, mitä muita puuttumisperusteita/epäilyn synnyttäviä perusteita kuin näköhavainto tuollaisessa tilanteessa voisi olla tiedossa tai havaittavissa. Lain soveltajan ja myös eduskunnan lainsäädäntötyön kannalta epäilyn mahdollisesti synnyttäviä seikkoja olisi hyvä kuvailla tarkemmin. Onko näköhavainto käytännössä ainoa peruste, jolla kulkuneuvon kulkuun puuttumista voidaan pitää välttämättömänä vai onko ajateltavissa muitakin perusteita ja millaisia nämä olisivat?

Lainkohdasta syntyy käsitys, että kulkuneuvon haltuun ottaminen, sen käytön estäminen tai muutoin sen kulkuun puuttuminen on mahdollista, jos se on välttämätöntä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Toisin sanoen, että mainittuihin toimiin voitaisiin ryhtyä, kun välttämättömyysedellytyksen on arvioitu täyttyvän.

Perusteluja lukemalla kuitenkin selviää, että kulkuun puuttuessa on välttämättömyyden lisäksi arvioitava, tapahtuuko puuttuminen voimakeinoja käyttäen ja jos tapahtuu, täyttyvätkö vankeuslain 18 luvun 6 §:ssä voimakeinojen käytölle asetetut edellytykset. Esitysluonnoksen yleisperusteluissa sivulla 14 todetaan, että kulkuun puuttuminen on mahdollista joko ottamalla kulkuneuvo fyysisesti haltuun tai teknisillä laitteilla, jotka häiritsevät kulkuneuvon käyttämää radiosignaalia. Edelleen todetaan, että fyysinen haltuunotto voitaisiin tehdä voimakeinoja käyttäen, jos vankeuslaissa säädetyt voimakeinojen käytön edellytykset täyttyvät. Myös sivulla 25 (säättämisyjärjestysperustelut) todetaan seuraavaa: ”Jos puuttumisessa käytettäisiin voimakeinoja, sovellettaisiin vankeuslain 18 luvun 6 §:n säännöstä.” Lisäksi ehdotetun tutkintavankeuslain 11 luvun 2 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että puuttumisessa voitaisiin myös tutkintavankiloissa käyttää voimakeinoja tutkintavankeuslain 13 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla. Lakiesitys on tältä osin vaikeaselkoinen. Kulkuneuvon puuttumiseen koske-

vaa lainkohtaa lukemalla ei lainkaan selviä, että välttämättömyyden lisäksi tulee arvioida voimakeinojen käytön edellytyksiä.

Esitysluonnoksessa ei ole tarkemmin käsitelty sitä, milloin puuttumisessa olisi kyse voimakeinojen käyttämisestä ja millaiset puuttumiskeinot eivät olisi voimakeinoja, jos tällaisia keinoja on olemassa. Kirjallisuudessa on poliisin osalta määritelty voimakeino siten, että sillä tarkoitetaan poliisin tai muun turvallisuutta ylläpitävän virkamiehen valtaa virkatehtävää suorittaessaan käyttää vastarinnan murtamiseksi tai muutoin virkatehtävän toteuttamiseksi ruumiinvoimia tai erilaisia välineitä, jopa ampuma-asetta (Poliisilaki, Helminen–Kuusimäki–Rantaeskola, Helsinki 2012).

Voimakeinoja voivat siten olla sekä erilaiset fyysistä voimaa käyttäen tapahtuvat toimenpiteet, kuten hallintaote, että erilaisin välinein toteutetut toimet. Voimankäyttövälineiksi luokitellaan myös välineitä, jotka eivät edellytä mitään fyysistä kontaktia, kuten erilaiset sumutteet ja kaasut, joilla voidaan murtaa henkilön vastarinta tai lopettaa hyökkäys. Voimakeinot voivat kohdistua paitsi suoraan henkilöihin myös omaisuuteen, kuten kulkuneuvon pysäyttäminen tai ovien murtaminen ja lukkojen avaaminen.

Kulkuneuvon päälle ammuttavan verkon lisäksi mitään muita konkreettisia esimerkkejä käytettävistä välineistä tai keinosta ei mainita. Sääntämisympäristöjen mukaan voimankäyttövälineinä voitaisiin käyttää sellaisia välineitä, jotka on määritelty soveltuviksi vankeudesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Näin ollen asetuksesta mainituista voimankäyttövälineistä voitaneen saada tukea sen arviointiin, onko kyseessä voimakeinon käyttö vai ei. Osa voimakeinojen käytöksi luettavista toimenpiteistä on kuitenkin sellaisia, ettei niihin tarvita mitään erityisiä välineitä. Onko kulkuneuvon kulkuun puuttumisen osalta tällaisia voimankäyttötapoja ja mitä ne olisivat?

Kulkuneuvon kulkuun puuttuttaessa jouduttaneen edellä todetun mukaisesti useimmiten arvioimaan, ovatko voimakeinon käytön edellytykset olemassa. Edellytykset ovat vankeuslain 18 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan seuraavat.

”Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Voimankäyttövälineitä saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies.”

Kuten edellä on todettu, kulkuneuvo ilmestyy vankila-alueelle yleensä nopeasti ja yllättäen. Vankila-alueellaolo ei yleensä kestäne kauaa. Kulkuneuvosta lienee sen vankila-alueella oloaikana melko mahdotonta saada muuta tietoa kuin jonkinlainen näköhavainto. Jos lastia tai kuvauskalustoa havaittaisiin, ei yleensä pystyttäne tarkemmin selvittämään, mitä kulkuneuvo kuljettaa, onko lasti tarkoitettu vankila-alueelle tai onko kuvauskalusto käytössä. Minun on vaikea nähdä, miten näin niukoilla tiedoilla voidaan suorittaa voimakeinojen käytön edellyttämä punninta. Mitkä ovat ne tiedot ja seikat, mitä tuolloin arvioitaisiin? Nopeassa tilanteessa ei pystyttäne yleensä selvittämään kulkuneuvon vankila-alueelle ohjanneen henkilön henkilöllisyyttä eikä esimerkiksi kulkuneuvon rahallista arvoa. Jos pystyttäisiin, olisiko näillä merkitystä voimankäyttöarviolle? Millaiset seikat miehittämättömän kulkuneuvon kyseessä olleessa ylipääntään vaikuttavat voimankäyttöarvioon? Sääntöjen perusteluissa tulisi tältäkin osin esittää esimerkkejä mahdollisista soveltamistilanteista käytännön soveltamista silmällä pitäen.

Puuttumisen hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden arvioiminen käytännön tilanteessa vaikuttaa ongelmalliselta. Perusoikeuksiin puuttumaan oikeuttavan sääntelyn tulisi olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Ehdotetuilla säännöksillä on varmaankin pyritty tähän, mutta lopputulos ei mielestäni ole onnistunut. Ongelma on tosin päinvastainen kuin useimmissa muissa uhkatilan-

teissa, joissa voimakeinojen käytön oikeutusta voidaan joutua arvioimaan. Kulkuneuvon osalta tietoja, joiden perusteella arvio pitäisi tehdä, lienee yleensä hyvin niukasti. Useimmiten ainoa käytettävissä oleva tieto lienee se, että kulkuneuvo on saapunut vankila-alueelle ja jokin konkreettinen seikka, jolla puuttumisen on arvioitu olevan välttämätöntä, sekä se, millaisia keinoja vankilalla on käytettävissä sen kulkuun puuttumiseksi ja miten keinot vaikuttavat kulkuneuvon, tuleeko se esimerkiksi vaurioitumaan puuttumisen yhteydessä.

2 momentti

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi erikseen teknisellä laitteella tapahtuvasta kulkuneuvon kulkuun puuttumisesta. Osa teknisen laitteen käytön edellytyksistä kohdistuu nähdäkseni jo siihen vaiheeseen, kun laitetta ollaan hankkimassa, jolloin tulee arvioida muun muassa käytöstä aiheutuvan haitan suuruutta. Käyttäjän arvioitavaksi puolestaan jää 1 momenttia vastaavalla tavalla erilaisia käyttöedellytyksiä. Viittaan näiltä osin siihen, mitä olen 1 momentin kohdalla todennut. Arviota tehtäessä tiedossa olevat seikat lienevät useimmiten vähäiset, jolloin arviointi tulee olemaan vaikeaa. Myös tältä osin on syytä esittää soveltamisesimerkkejä siitä, mitä kulkuneuvon liittyviä ja muita seikkoja arvion tekijällä on mahdollista olla tiedossa ja miten näitä arvioitaisiin.

3 momentti

Lakiehdotuksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus käsitellä miehittämättömän kulkuneuvon käyttöön liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja laissa erikseen mainituissa tarkoituksissa.

Välitystietojen osalta jää jossakin määrin epäselväksi, olisiko ja miten Rikosseuraamuslaitoksella mahdollisuus yksilöidä kulkuneuvoa ohjaava henkilö. Esitysluonnoksen mukaan (s. 26), jos miehittämätöntä kulkuneuvoa ohjataan matkapuhelimen, tietokoneen tai muun luonnolliseen henkilöön yhdistettävän telepäätelaitteen avulla, radioviestinnän ja välitystietojen käsittely sisältää väistämättä tietoja, joilla henkilö on mahdollista yksilöidä. Toisaalta (s. 21) todetaan, että kyse ei olisi sellaisesta luonnollisen henkilön yksilöinnistä, jossa pelkän viestinnän käsittelyn avulla saataisiin selville jonkun henkilöllisyys.

Esitysluonnos on epäselvä sen suhteen, mitä tietoja Rikosseuraamuslaitos voi saada. Ymmärtääkseni tarkoitus eikä tarpeen ole, että telepäätelaitteen haltijan henkilöllisyys yritettäisiin selvittää. Henkilöllisyyden selvittämiseksi ei ole esitetty mitään perusteita, mutta kuten sanottua, perustelut ovat tältä osin epäselvät.

16 luvun 8 a §

Lakiehdotuksen mukaan kulkuneuvo on luovutettava poliisille. Ehdotetun lakitekstin perusteella tästä poikkeuksen näyttäisi muodostavan vain se, että kulkuneuvo voidaan luovuttaa omistajalle, jos omistaja on tiedossa eikä luovuttamiselle ole lain mukaan estettä. Kulkuneuvo tulisi siten ilmeisesti aina luovuttaa poliisille, paitsi niissä laissa mainituissa tilanteissa, joissa se on mahdollista antaa takaisin omistajalle.

Yksityiskohtaiset perustelut ovat kuitenkin ymmärrettävissä siten, että kulkuneuvo luovutetaan poliisille vain, jos siihen on jokin poliisin tehtäviin ja toimivaltuuksiin liittyvä peruste, kuten rikosepäily. Epäselväksi jää, onko tarkoitettu tätä vai sitä, miten lakiteksti ensisijaisesti on ymmärrettävissä. Jos kulkuneuvo tulisi luovuttaa poliisille vain, kun asiassa on jokin peruste tälle, on sääntelemättä, mitä Rikosseuraamuslaitoksen haltuun jääville kulkuneuvoille tehdään. Toisaalta jos kulkuneuvot toimitetaan poliisille aina, kun niitä ei voida antaa omistajalle, vaikka poliisille toimittamiseen ei olisi mitään poliisin tehtäviin liittyvää perustetta, jää epäselväksi,

miten poliisin tulisi niiden kanssa menetellä. Kulkuneuvon omistaja jäänee useinkin selvittämättä. Voidaanko silloin soveltaa esimerkiksi löytötavaroita koskevaa sääntelyä ja onko poliisille toimittamisvelvoitteen perusteena juuri tämä vai jokin muu syy.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Luottamuksellisen viestin salaisuus

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Ehdotetussa puuttumisessa ei lähtökohtaisesti voitane katsoa olevan kyse perustuslain säännöksen tarkoittamalla tavalla rikoksen tutkinnasta, joka ei edes kuulu Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin, eikä tilanne tältä osin muuttuisi eduskunnassa käsiteltävänä olevan perustuslain muutosehdotuksen (HE 198/2017 vp) myötä.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt epätydyttävänä sitä, että perustuslain 10 §:n 3 momentin soveltamiskäytäntö on osin erkaantunut säännöksen sanamuodosta (PeVL 6/2018 vp). Nähdäkseni nyt kaavailtu malli, jossa puuttumisen kriteerinä olisi ”välttämättömyys vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi”, ei ainakaan riidattomasti mahdu perustuslain sanamuotoon ”vapaudenmenetyksen aikana”; puuttumisen kohteena olisi vankila-alueen ulkopuolella olevan henkilö, ei niinkään vapaudenmenetyksen kohteena oleva henkilö.

Selvyyden vuoksi toistan, että sinänsä tavoite vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä on tärkeä ja kannatettava. Lisäksi on huomattava, että nyt puheena olevaan radioliikenteeseen puuttumisen kautta ei välttämättä saada lainkaan luonnolliseen henkilöön yhdistettäviä olevia tietoja ja silloinkin, kun tietoja saadaan, tulisi ne ehdotuksen mukaan välittömästi hävittää, ellei tietojen käytölle ole oikeutusperustetta poliisin tehtävien kannalta. Vaikka puuttuminen olisi siten varsin vähäistä eikä siinä olisi kyse perusoikeuden ydinalueesta, Rikosseuraamuslaitokselle ehdotetaan kuitenkin oikeutta käsitellä viestin salaisuuden suojaamia tietoja. Asiassa mahdollisesti annettavasta hallituksen esityksestä tulisikin nähdäkseni pyytää perustuslakivaliokunnalta lausuntoa. Näin tulisi todennäköisesti menetellä myös siinä vaihtoehdossa, jos jatkovalmistelussa päädyttäisiin ehdottamaan toisenlaista mallia, joka lähtisi yleisemmin siitä, että kaikki miehittämätön ilmailu vankila-alueella kiellettäisiin Norjan ja Tanskan tavoin.

Omaisuuksien suoja

Kulkuneuvon kulkuun puuttumisella puututaan omaisuuden suojaan. Puuttumisen merkittävyyttä ja oikeasuhtaisuutta arvioitaessa olisi tärkeää tietää, millä konkreettisilla tavoilla puuttuminen tapahtuu ja miten se vaikuttaa kulkuneuvoon. Tuleeko kulkuneuvo vaurioitumaan tai tuhoutumaan. Esitysluonnoksessa todetaan, että puuttuminen tapahtuisi pääosin keinoilla, jotka eivät aiheuta vahinkoa kulkuneuvolle. Kuten sanottua, käytännön esimerkit siitä, miten kulkuneuvo otetaan tilapäisesti haltuun, miten sen käyttö estetään tai miten sen kulkuun muutoin puututaan, kuitenkin puuttuvat lukuun ottamatta mainintaa verkon ampumisesta kulkuneuvon päälle. Epäselväksi jää, seuraako tästä ilmassa kulkevan kulkuneuvon tippuminen vai onko kulkuneuvo mahdollista saada ehjänä ja hallitusti alas verkon ampumisen jälkeen. Tässä kohdassa, kuten monien muidenkin seikkojen arvioimiseksi, puuttumismenetelmien tarkempi ja monipuolisempi kuvailu olisi tarpeen.

Omaisuuuden suojaan puuttumisen perusteltavuuden kannalta on mielestäni ongelmallista, että tällä hetkellä miehittämättömän kulkuneuvon lennättäminen vankila-alueella ei ole kiellettyä. Sääntelyllä voi olla merkitystä myös elinkeinovapaudelle, jos kyse on ammattimaisesta lennättämistoiminnasta, tai sananvapaudelle, jos kuvaamiseen puututaan.

Yleisperustelujen mukaan nykyisten ilmailua koskevien säännösten perusteella ei voida asettaa lentokieltoa nimenomaan vankila-alueelle. Sen sijaan poliisilain 9 luvun 8 §:n perusteella on mahdollista sisäministeriön asetuksella rajoittaa liikkumista ja oleskelua vankila-alueella sekä kieltää turvallisuutta vaarantavien esineiden tai aineiden tuonti sinne. Vankila-alueille onkin asetettu poliisilain mahdollistamat kiellot. Poliisilakiin perustuvat kiellot eivät nekään rajoittane miehittämättömän kulkuneuvon kulkua, vaan koskevat henkilöiden liikkumista, näin ainakin ellei kulkuneuvolla pyritä kuljettamaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Myöskään vankila-alueen kuvaamista ei yksiselitteisesti ole kielletty.

Ongelmallista siis on, että ehdotetulla sääntelyllä tullaan puuttumaan toimintaan, joka pääosin ei ole kiellettyä. Epäselväksi jää, miksi sääntelyä ei esitetä korjattavaksi ensin siten, että kaikenlaisten miehittämättömien kulkuneuvojen ohjaaminen vankila-alueelle ja sen yläpuolella olevana ilmatilaan olisi kiellettyä. Näin kulkuneuvoa ohjaavan henkilön olisi ainakin teoriassa mahdollista, kiellosta tietoisena, ymmärtää toimintansa mahdolliset seuraamukset kulkuneuvolle. Tällöin kaikkeen miehittämättömään kulkuneuvoliikenteeseen puuttuminen olisi nähdäkseen perusoikeusnäkökulmasta helpompi perustella ja hyväksyä. Nyt ehdotettu sääntely puuttumiskynnyksineen ja voimankäytön edellytyksenä arvioitavine seikkoineen on hyvin vaikeaselkoinen, jolloin sen soveltaminenkin on vaikeaa. Sääntelyn tulisi olla ymmärrettävä ja käytännössä sovellettavissa paitsi Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehille myös niille henkilöille, jotka harrastuksena tai ammattimaisesti ohjaavat miehittämättömiä kulkuneuvoja.

Huomiotani on kiinnittänyt, että kansainvälisen vertailun mukaan kaikki miehittämätön ilmailu vankila-alueella on kielletty ainakin Norjassa ja Tanskassa. Esitysluonnoksen perusteella epäselväksi jää, miksi tällaista kansallista sääntelyä ei olisi mahdollista saattaa voimaan Suomesakin, jos ilmailua koskevat kansainväliset säännökset tai sopimukset eivät estä sitä muissa pohjoismaissa.

Puolustusvoimien osalta (HE 72/2018) on esitetty Rikosseuraamuslaitosta huomattavasti selvempää ja yksinkertaisempaa sääntelyä, joka perustuu siihen, että tietyille puolustusvoimien alueille tai ilmatilaan saapuminen on kielletty, jolloin kulkuun voidaan puuttua, jos se on tarpeen puolustusvoimien turvaamistehtävän suojaamiseksi.

Kuten todettua, kulkuneuvoille puuttumisesta mahdollisesti aiheutuvia vahinkoja ei ole arvioitu muutoin kuin toteamalla, että vahinkoa ei pääosin aiheutuisi. Kulkuneuvon vahingoittuminen joissakin tilanteissa lienee kuitenkin mahdollista. Esitysluonnoksen mukaan omistajalla olisi mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta vahingonkorvauslain mukaan.

Vahingonkorvauslain mukaan julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutuneen vahingon. Lisäksi korvauksen saaminen edellyttää, että toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohdudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu. Korvausvastuun edellytyksenä siis on, että vahinko on aiheutettu tuottamuksellisesti. Käytännössä tämä tarkoittanee, että vahingoittuneen kulkuneuvon omistajalla ei yleensä olisi mahdollisuutta saada korvausta. Näin on sen vuoksi, että viranomaisen toiminta ei yleensä ole vahingonkorvauksen saamiseksi edellytetyllä tavalla virheellistä, ei siinäkään tapauksessa, että jälkikäteen arvioiden kulkuneuvon kulkuun puuttuminen osoittautui tarpeettomaksi. Toimintaa arvioidaan puuttumishetkisen tilanteen ja silloin tiedossa olleiden perusteiden perustella. Jos puuttumiselle asetettu kynnyks on ylittynyt, viranomaisen menettelyä ei voitane pitää virheellisenä, vaikka toimenpide jälkikäteen voitaisiin

todeta turhaksi. Ymmärtääkseni on varsin todennäköistä, että vahingonkorvauslain perusteella korvauksen saaminen ei juurikaan olisi mahdollista, koska se edellyttäisi vähintään tuottamuksellista virheellistä viranomaismenettelyä. Tämä lienee omaisuuden suojan näkökulmasta ongelmallista.

Poliisille ja Rajavartiolaitokselle esitettävien vastaavien toimivaltuuksien osalta lainvalmisteluasiakirjoissa viitataan vahingonkorvauslain lisäksi näitä viranomaisia koskevaan erityyssääntelyyn tilanteissa, joissa aiheettomasta toimenpiteestä aiheutuu vahinkoa jollekulle. Poliisilain 8 luvussa säädetään siitä, että valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle henkilölle poliisin suorittamasta pakkotoimenpiteestä. Rajavartiolaitoksen osalta vastaava sääntely on rajavartiolaiton 80–80 d §:ssä. Rikosseuraamuslaitoksen osalta tällaista sääntelyä ei ole.

Sylkemisen estävän suojan käyttö

Esityksen yleisperustelut

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja on tarkastushavaintoon perustuen käsitellyt omana aloitteena sylkemistä estävän suojan käyttöä. Hän totesi päätöksessään seuraavaa.

”Sylkemisen estäminen mekaanisin välinein on vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen kohdistuva perusoikeusrajoitus, josta tulee säätää lailla riittävän tarkkarajaisesti ja yksityiskohtaisesti. Tällä hetkellä toimenpiteen perusteita koskevaa sääntelyä ei ole, tai on ainakin tulkinnanvaraista, soveltuvatko tämänhetkiset turvaamistoimia ja voimankäyttöä koskevat säännökset sylkemisen estämiseen.

Toimenpiteeseen käytettävät välineet rinnastuvat sitomis- tai voiman-käyttövälineisiin, joista myös tulee olla asianmukainen sääntely. Tällä hetkellä välineistä ei ole minkään tasoisia säännöksiä.” (päätös 14.4.2016, dnro 2382/2/14, päätös on luettavissa eduskunnan oikeusasiamiehen internet-sivuilla)

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja saattoi päätöksessään sylkysuojavälineistä ja niiden käytöstä toteamansa oikeusministeriön tietoon toimenpiteitä varten.

Sylkysuojavälineistä ja niiden käytöstä lailla säätäminen on perusteltua esitysluonnoksessa ja apulaisoikeusasiamies Pajuojan päätöksessä mainituilla perusteilla.

Yleisperustelujen mukaan niin sanotun sylkysuojahupun ohella sylkemisen estämiseen soveltuva väline on side, joka peittää vangin suun ja nenän. Yleisperusteluissa todetaan myös, että oikein käytettynä välineet eivät vaikuta vangin hengittämiseen. Vangin päälle laitettava side mainitaan myös yksityiskohtaisissa perusteluissa, joissa todetaan, että käytettävät välineet määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksessa.

Esitysluonnoksessa ei tarkemmin kerrota, millainen side voisi olla. Suun ja nenän peittävä side kuulostaa yleiskielisenä ilmauksena ymmärrettynä siltä, että se väistämättä vaikuttaa sidotun hengitykseen. Hengitykseen vaikuttavaa välinettä ei saa käyttää eikä hyväksyä sylkysuojavälineenä käytettäväksi. Esityksessä tulisikin tarkemmin kuvailla, millaista välinettä siteellä tarkoitetaan. Onko ajateltu esimerkiksi terveydenhuoltohenkilökunnan käyttämien suu- ja nenäsuojien kaltaisia suoja, jolloin siteen sijasta olisi parempi käyttää jotakin näitä suoja tarkemmin kuvaavaa ilmaisua?

Kiinnitän vielä huomiota siihen, että sylkysuojavälineiden turvallisuuden varmistamiseksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön on syytä keskitetysti ja käytettävät suojatyypit riittävästi yksilöiden päättää niistä välineistä, joita vankilat voivat käyttää sylkemisen estämi-

seen. Markkinoilla on esimerkiksi erilaisia suojahuppuja, joiden turvallisuudesta tulisi varmistua ennen käytön aloittamista. Apulaisoikeusasiamies Pajujan omaan aloitteeseen annetussa lausunnossa keskushallintoyksikön näkemys oli, että välineiden hankinta ja käyttö on kunkin vankilan omalla vastuulla. Esitysluonnoksessa mainittu vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen säännös (59 §), jossa määritellään rikosseuraamuslaitoksessa käytettävät voimankäyttö- ja sitomisvälineet, on ainakin tällä hetkellä varsin yleisellä tasolla. Sylkysuojan kaltaisen välineen kyseessä ollessa hyväksyttävien välineiden määrittelyn tulisi nähdäkseni olla yksityiskohtaisempaa. Tarkoituksenmukaisinta lienee, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättäisi keskitetysti ja asetusta yksityiskohtaisemmin siitä, mitkä sylkysuojavälineet otetaan käyttöön Rikosseuraamuslaitoksessa.

Ehdotetut vankeuslain 18 luvun 2 § ja tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esitysluonnoksen mukaan Rikosseuraamuslaitos on nähnyt sylkemisen estämisen välttämättömäksi henkilökunnan suojaamiseksi syljen välityksellä tarttuvilta taudeilta. Sitomista koskevan sääntelyn mukaan vangin toimintavapautta saadaan rajoittaa vain, jos se on välttämätöntä. Lain mukaan toimenpide on myös lopetettava, kun se ei enää ole välttämätöntä. Nähdäkseni ehdotukselle on hyväksyttävä syy. Minulla ei ole huomautettavaa myöskään esitysluonnoksen täsmällisyyden, tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden osalta.

Välttämättömyysvaatimus sisältänee sen, että henkilökunnan suojautuminen ei sylkysuojan käyttötilanteessa ole mahdollista. Jos käytettävissä on keinoja, joilla henkilökunta voi suojata itsensä sen haittaamatta virkatoimia, tämä olisi nähdäkseni ensisijainen toimenpide vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttumisen sijasta.

Mielestäni on syytä vielä pohtia, tulisiko sylkysuojaustoimenpiteen kohteena olevan vangin terveydentilan valvonnasta säätää nimenomaisesti. Nähdäkseni vankia ei tule sylkysuojavälineen käytössä ollessa jättää valvonnatta. Esimerkiksi edellä mainitusta apulaisoikeusasiamies Pajujan päätöksestä käy ilmi, että vankilan käyttämän suojahupun käyttöohjeissa kehoitettiin jatkuvasti tarkkailemaan suojahuppuun puetun henkilön yleiskuntoa hengityksen, verenvuotojen ja oksennusriskin takia.

Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti

Lausunnot tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia koskevista ehdotuksista

Tutkinta-aresti

Pakkokeinolain 2 luvun 12 c §:stä ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka mukaan poliisi saa ottaa tutkinta-arestiin määrätyn kiinni vankilaan toimittamista varten, jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehotusta. Kehotus viittaa tuomioistuimen asettamaan velvoitteen ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännös kumottaisiin, koska velvollisuuksien rikkomista koskevassa 12 i §:ssä säädettäisiin täsmällisemmin menettelystä, jolla tutkinta-arestiin määrätty voitaisiin noutaa rikkomuksen selvittämistä varten Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön.

Ehdotetussa 12 i §:n 5 momentissa säädetään kuitenkin noutamisesta siinä tapauksessa, että tutkinta-arestiin määrätty jättää pitämättä yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen määräämällä tavalla. Ymmärtääkseni kumottavaksi ehdotetussa 12 c §:n noutamista koskevassa kohdassa ei ole kyse Rikosseuraamuslaitoksen määräämästä yhteydenpidosta, jota 12 i §:n 5 momentti

koskee, vaan tuomioistuimen asettamasta velvoitteesta ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen. Näin ollen näyttää siltä, että 12 i §:n 5 momentti ei sovellu noutamiseen tässä tilanteessa. Onko ajateltu, että tuomioistuimen lisäksi Rikosseuraamuslaitos antaa tutkinta-arestiin määrätyle ilmoittautumiskehotuksen vai millä perusteella 12 i §:n 5 momenttia sovellettaisiin? Vai onko tarkoitus, että tutkinta-arestiin määrätty, joka ei viipymättä ota yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen, etsintäkuulutetaan esitysluonnoksessa ehdotetun 12 k §:n mukaisesti, jolloin hänet voidaan toimittaa vankilaan etsintäkuulutuksen perusteella.

Yksityiskohtaisena huomiona totean vielä, että voimassa olevan lain (PKL 2:12 c §) mukainen tutkinta-arestiin määrätyn henkilön seitsemän vuorokauden mittainen määräaika ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen korvattaisiin (12 g §) epämääräisemmällä ilmaisulla ottaa yhteyttä "viipymättä", joka yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tarkoittaisi viimeistään 2-3 päivän kuluttua ratkaisun antamisesta. Ratkaisun tiedoksiannon toimittajasta ei nyt säädetä erikseen, oletettavasti tiedoksiantotehtävä on edelleen tuomioistuimella? Yhteydenottovelvoitteen sisältö on nyt kysymyksiä herättävän avoin nykytilaan verrattuna.

Sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano

Lausunnot sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa koskevista ehdotuksista

Esitysluonnoksessa ehdotetaan vankeuslakia ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia muutettavaksi siten, että sijoitus päihdehoitolaitokseen tai lastensuojelulaitokseen ei enää muodostaisi estettä muuntorangaistuksen täytäntöönpanolle.

Esityksessä ei perustella sitä, miksi päihdehoitolaitokseen sijoitetun tai lastensuojelulaitokseen sijoitetun alaikäisen tulisi nykyisestä poiketen kesken sijoituksen suorittaa muuntorangaistus. Nykyisen sääntelyn perusteena lienee tarkoituksenmukaisuus ja kohtuullisuus. Lainsäätäjä lienee nähnyt tärkeämmäksi päihdehoidon keskeytyksettömyyden ja alaikäisen lastensuojelun tarpeen perusteella tapahtuneen sijoittamisen keskeytyksettömyyden kuin muuntorangaistuksen viipymättömän täytäntöönpanemisen. Epäselväksi jää, miksi näin ei olisi edelleen.

Sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanemisen edellä mainituissa tilanteissa estävän lainkohdan kumoaminen tarkoittaisi sitä, että päihdehoitolaitoksessa tai lastensuojelulaitoksessa oleva voi kesken laitokseen sijoittamisen joutua vankilaan suorittamaan muuntorangaistusta. Vaikka esitysluonnoksesta käy ilmi, että tämä ei ole esityksellä tavoiteltu seuraamus, lainkohdan kumoaminen mahdollistaa tämän.

Kun esityksen tarkoitus vaikuttaa olevan, että laitokseen sijoittaminen jatkuisi muuntorangaistuksen ajan eli muuntorangaistusta suorittava sijoitettaisiin vankeuslain 8 luvun 9 §:n perusteella vankilan ulkopuolisen laitokseen, tulisi lainkohta kirjoittaa sen mukaisesti, mitä tarkoitetaan ja tavoitellaan. Esityksessä tulisi siis ehdottaa, ja tämän tulee näkyä myös laista, että edellä mainituissa tilanteissa muuntorangaistusta ei saa laittaa täytäntöön muutoin kuin siinä tapauksessa, että rangaistus voidaan panna täytäntöön sijoittamalla muuntorangaistusta suorittava vanki ulkopuolisen laitokseen siten, että jo meneillään oleva laitoksessaolo ei katkea.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa olisi mahdollista lykätä, jos ulkopuolinen laitossijoitus ei olisi mahdollinen. Lykkäyksen myöntäminen vankeuslain 2 luvun 4 §:n perusteella on kuitenkin harkinnanvaraista eikä lykkäyksen saaminen siten ole selvää. Mahdollisuus lykkäyksen hakemiseen ei poista sitä, että vankeuslain 2 luvun 9 §:n kumoamisesta voi seurata muuntorangaistuksen täytäntöönpano vankilassa. Muuntorangaistuksen lykkäämiseen liittyy myös seuraava ajan kulumiseen sidottu ongelma.

Vankeuslain 2 luvun 4 §:n 3 momentti koskee muuntorangaistuksen täytäntöönpanon lykkäämistä ja kuuluu seuraavasti.

Edellä 1 momentissa mainituilla perusteilla sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa voidaan lykätä enintään kolmella kuukaudella siitä, kun täytäntöönpanokirja on saapunut ulosottomiehelle tai, jollei täytäntöönpanoon voida tuolloin ryhtyä, kun täytäntöönpanon este on lakannut.

Vaikuttaa siltä, että jos vankeuslain 2 luvun 9 §:ssä nyt oleva ”täytäntöönpanon estettä” koskeva säännös kumotaan, muuntorangaistuksen suorittamiseen ei 9 §:ssä tarkoitettujen laitoksessa olevien henkilöiden osalta ole mahdollista myöntää lykkäystä enää sen jälkeen, kun täytäntöönpanokirjan saapumisesta on kulunut enemmän kuin kolme kuukautta. Tähän vaikuttaa kuitenkin se, miten 2 luvun 4 §:n 3 momentissa tarkoitettu ”täytäntöönpanon este” ymmärretään. Katsotaanko sen tarkoittavan vain laissa nimenomaisesti säädettyjä estetilanteita eli kieltoa laittaa muuntorangaistus täytäntöön, vai onko tämä ymmärretty laajemmin, tosiasiallisena esteenä.

Vankeuslain 2 luvun 9 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 263/2004, s. 143) on todettu, että tuolloin voimassa olleen lain mukaan muuntorangaistuksen täytäntöönpanokielto koski laitosajan lisäksi kolmea kuukautta laitoksesta pääsyn jälkeen. Esityksen (HE 263/2004) mukaan vankeuslailla ei ollut tarkoitus muuttaa tätä vallitsevaa käytäntöä, vaan lykkääminen tapahtuisi vankeuslain 2 luvun 4 §:n lykkäyssäännöksen puitteissa (HE 263/2004, s. 143). Tämän perusteella ”täytäntöönpanon esteellä” tarkoitettaneen nimenomaista täytäntöönpanon kieltoa.

Sakon muuntorangaistukseen tuomituilla lienee usein päihdeongelma tai muita elämänhallinnan ongelmia. Tästä seurannee, että tuomitun tavoittamiseksi ja muuntorangaistuksen täytäntöönpanemiseksi on jouduttu antamaan etsintäkuulutus. Näin voi olla myös laitokseen sijoitetun henkilön osalta. Vankeuslain 8 luvun 9 §:n mukainen ulkopuoliseen laitokseen sijoittaminen vaatii valmistelua ja sopimuksen asianosaisten välillä. Jos laitoksessa parhaillaan oleva henkilö otettaisiin kiinni ja toimitettaisiin vankilaan etsintäkuulutuksen perusteella, hänen laitosjaksonsa katkeaisi väistämättä vankeuslain 8 luvun 9 §:n mukaisen sijoittamisen valmistelun ja sopimusten laatimisen vaatimaksi ajaksi, jonka hän joutuisi viettämään vankilassa. Ymmärtääkseni tämä voisi olla seuraus vankeuslain 2 luvun 9 §:n kumoamisesta.

Esitysluonnoksen mukaan vireillä on hallituksen esitys (esityksen numeroa ei luonnoksessa ilmoiteta), jossa ehdotetaan, ettei alle 18-vuotiaiden sakkoja voitaisi lainkaan muuntaa vankeudeksi. Jos eduskunta hyväksyy alle 18-vuotiaiden sakkojen muuntokelvottomuudesta ehdotetun, tässä esitysluonnoksessa ehdotettu lastensuojelulaitoksessa sijoitettuna olemista koskevan lainkohdan kumoaminen voidaan tehdä, koska nykyinen vankeuslain 2 luvun 9 § tulee tältä osin käymään tarpeettomaksi. Ennen kuin esitys alle 18-vuotiaiden sakkojen muuntokelvottomuudesta on hyväksytty, ei vankeuslain 2 luvun 9 §:ää kuitenkaan tule kumota. Siinäkin tapauksessa, että muuntokelvottomuus hyväksytään eduskunnassa, tulee huolehtia siirtymäsäännöksin siitä, että lastensuojelulaitoksessa olevien alle 18-vuotiaiden aiemmin tuomitut sakon muuntorangaistukset eivät tule täytäntöönpantaviksi vankilassa kesken laitossijoituksen.

Alle 18-vuotiaiden osalta tulee huomata myös, että eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa on ryhdytty sosiaalihuollon osalta omana aloitteena selvittämään, onko alaikäisten sijoittaminen lastensuojelulaitokseen vankeuslain 8 luvun 9 §:n perusteella mahdollista (dnro EOAK/3748/2018).

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että sakon täytäntöönpanosta annetun lain 37 §:n 2 momenttia muutetaan siten, että siitä poistetaan seuraava teksti:

”Tuomitulle on ilmoitettava mahdollisuudesta saada ulosottomieheltä pyynnöstä lykkäystä 1 momentissa mainitun jo päättäneen laitoksessa olemisen vuoksi.”

Lainkohdan 1 momentti, johon poistettavaksi ehdotetussa säännöksessä viitataan, kuuluu tällä hetkellä seuraavasti.

”Ulosottomiehen on ennen täytäntöönpanoa tiedusteltava muuntorangaistukseen tuomitulta, onko hän suorittamassa asevelvollisuutta, reservin kertausharjoituksessa tai palveluksessa aseettomana tai siviilipalvelusmiehenä, onko hänelle myönnetty yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain mukainen velkajärjestely taikka onko hän hoidettavana tai sijoitettuna vankeuslain (767/2005) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetussa laitoksessa. Sama tiedusteluvollisuus on poliisimiehellä, joka tapaa sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanoa varten etsintäkuulutetun henkilön. (8.12.2006/1100)”

Nykyisessä sääntelyssä lienee kyse siitä, että laitokseen sijoitettuna olleelle on haluttu turvata laitossijoituksen jälkeen aika, jolloin hän voi vielä maksaa sakon muuntorangaistuksen ja välttää siten vankilaan joutumisen. Tämä on varsin kohtuullista, koska laitokseen sijoittamisen aikana lienee vaikea saada kerättyä rahaa sakkojen maksuun. Viitataan myös siihen, mitä vankeuslain 2 luvun 9 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on edellä kerrottu lykkäyksestä todettuna. Esitysluonnoksessa ei lainkaan perustella, miksi tämä lykkäysmahdollisuus halutaan poistaa. Vaikka esitysluonnoksen tavoite on, että muuntorangaistus suoritettaisiin jo laitoksessa-oloaikana, on mahdollista, että muuntorangaistus tulee täytäntöönpantavaksi vasta laitoksessa olon päätyttyä, jolloin nykyisen kaltainen lykkäysmahdollisuus olisi nähdäkseni edelleen perusteltu.

Yhteiskunnallisina vaikutuksina esitetään, että muutokset parantaisivat edellytyksiä ohjata päihdeongelmainen muuntorangaistusvanki päihdehoitoon. Epäselväksi jää, miten tämä olisi mahdollista, kun ehdotus päinvastoin mahdollistaa sen, että päihdehoitolaitoksessa jo olevan henkilön muuntorangaistus voitaisiin laittaa täytäntöön, olkoonkin että täytäntöönpanon on ajateltu vankilan sijasta tapahtuvan jatkumona päihdehoitolaitoksessa. Kuten edellä on todettu, esityksessä ehdotettu ei nykyisellään turvaa sitä, että jo meneillään oleva päihdehoito jatkuu eikä katkea muuntorangaistuksen täytäntöönpanoon.

Esitysluonnoksesta ei selviä, minkä kokoista ihmisjoukkoa ehdotetut muutokset koskisivat.

Voimaantulo

Tältä osin minulla ei ole huomautettavaa.

Muut kommentit

Yleisperustelujen kohdassa 6 ”Riippuvuus muista esityksistä” ei mainita vireillä olevaa sakon muuntorangaistusta koskevaa hallituksen esitystä, jossa on tarkoitus poistaa mahdollisuus alle 18-vuotiaille määrättyjen sakkojen muuntamiseen. Nähdäkseni se kuitenkin on merkityksellinen tämän esityksen käsittelyn kannalta, kuten olen edellä todennut, ja se on myös mainittu yleisperusteluissa (s. 9 ja 12).